

A R R E D A M E N T O

MİMARLIK

TASARIM
KÜLTÜRÜ
DERGİSİ

SAYI: 200001 1500 000 TL

**PROFİL:
CARLO
SCARPA**

**DOSYA:
İSTANBUL İÇİN
TASARLANMIŞ; AMA...**

**ÇOCUK VE
MİMARLIK**

**ŞABANCI
ÜNİVERSİTESİ**

EINSTEIN EVİ

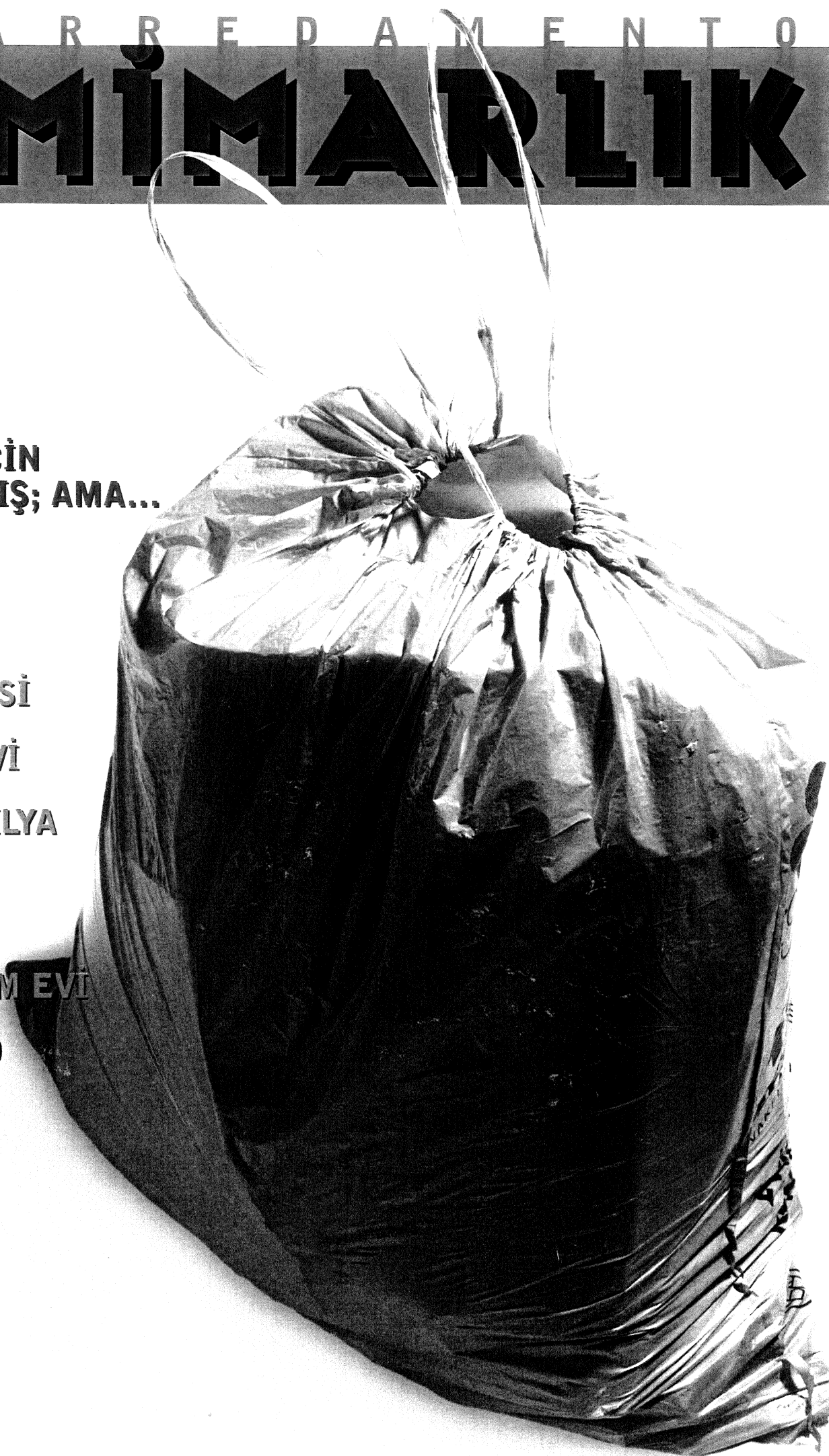
SANAL MOBİLYA

**GOETHE VE
RENK**

YİNE DEPREM EVİ

**SAYI 101-120
DİZİNİ**

**POSTER:
DÜNYADA
YÜZYILIN
100 YAPISI**

ISSN 1300-3801

01

9 871300 380000

Goethe ve Renk

Ozanın Alternatif Optik Kuramı

Goethe bilimden sanata uzanan ilgi genişliğiyle “evrensel insan”ın çağını şaşırılmış bir örneği sayılabilir. Egemen olunması Rönesans’ta olanaklı, ama 18. yüzyılda pek de kolay olmayan bir çokboyutlu çalışma alanı tanımlamıştı ünlü ozan. Newton’inkine karşıt doğrultudaki renk ve optik kuramı da onun çalışma konularından biriydi ve 20. yüzyılda Bauhaus’u bile etkiledi.

1 Bir kızın suretin tamamlayıcı renklerdeki büstü (Weimar Klasisizmi Vakfı, Goethe Ulusal Müzesi)

2 Renk halkasının gelişmesine dair bir çalışma.

3 Halka renklerinin simgesel değerlendirmesi.

Renkler ve Şehir

Şafak Ural ■ Goethe'nin sekreteri Eckermann'a söylediği şöyle bir sözü vardır' “Şair olarak yaptıklarımla övünmüyorum. Yaşadığım dönem içinde birçok olağanüstü şairler ortaya çıktı; birçokları da benden önce yaşadı ve benden sonra da yine birçok olağanüstü şairler oraya çıkacaktır. Fakat buna karşılık, zor bir bilim dalı olan renk konusunda (optikte) içinde bulunduğumuz çağda doğruyu gören tek kişi olmakla övünüyorum.”

Goethe'nin övündüğü görüşlerinin, yani onun Newton'u eleştiren görüşlerinin doğru olmadığını bugün biliyoruz. Fakat buna karşılık renk konusunun, sadece optik açıdan değil, Goethe'nin yaptığı gibi çeşitli yönlerden ele alınması gerektiğini de biliyoruz. Çünkü rengi sadece fizik özellikleri bakımından -yani Newton'un öngördüğü biçimde farklı kırılma indislerine sahip olma özellikleri bakımından- açıklamak yeterli değildir. Rengi anlamak için onu psikolojik yönden, kültür veya fizyoloji açısından da düşünmek gerekir. Çünkü renkler, tamamen bir göz yanılsaması olarak ortaya çıkabilir. Goethe'nin deyişiyle optik bir yanılsama (*illusion*) yoktur. Optik yanılsama bir optik hakikattir². Gerçekten de bazı fotoğraf veya filmlerde etkiler bu tür bir yanılsama aracılığıyla sağlanmaktadır. Öte yandan bir renk bize mesela huzur verebilir, mutluluk verebilir veya tam tersi bir duygu uyandırabilir. Dolayısıyla renklerin optik özellikleri dışında bu yönleri de vardır. Bu açılardan bakıldığında, renklerin sadece bir fizik nesne gibi düşünülmemesi, Goethe'nin yaptığı gibi algılayan kişi yönünden de

dikkate alınması söz konusu olacaktır. Gerçekte benzeri durum sadece renkler için değil, diğer fizik nesnelere için de geçerlidir. Diğer bir ifadeyle algılanan her fizik obje, çeşitli bilimlerin sunduğu veriler açısından kavranabilir. Fakat bu objeler aynı zamanda, insan için bilimsel veriler dışında da anlama sahiptir. Çünkü fizik nesnelere insan için pratik, pragmatik, estetik, moral değerler açısından da bir anlam ifade ederler. Bu gibi anlamlar ise artık bilimsel verilerden, yani ölçme yoluyla ulaşılabilecek verilerden bağımsızdır.

Fizik nesnelere hakkında elde ettiğimiz en temel bilgiler, beş duyu organımız aracılığıyla sağladığımız veriler üzerine kurulurlar. Fizik nesnelere hakkında bilimsel verilere dayanarak elde edilen bilgiler, duyu verileriyle elde edilen bilgilerin ötesine geçilmesine olanak verir. Ölçmeye dayanan, daha genel bir ifadeyle nicel bir dil aracılığıyla ifade edilen bilimsel bilgilerin özelliği, duyu verilerinin ötesine geçmesi ve fizik nesnelere artık akıl yoluyla kavranılması demektir. Öte yandan fizik nesnelere de insan için aynı zamanda birtakım değerler açısından anlam taşırlar. Bu değerler de yine estetik beğenilerimizi, moral ve pragmatik yargılarımızı, kişisel tercihlerimizi yansıtır. Çünkü hiçbir fizik nesne, kendisine bir değer atfetmeksizin mevcut değildir. Algıladığımız objeler, hem duyu organlarımızla elde edilen bilgiler, hem de mevcut bilimsel bilgiler aracılığıyla kavranabilirler; öte yandan bu objeler aynı zamanda iyi veya kötü, yararlı veya yararlı değil, değerli veya değersiz, güzel veya çirkin gibi değerler çerçevesinde anlam kazanırlar. Bu değerler ise yine fizik nesnelere hakkında sahip olabileceğimiz kendilerine özgü bir bilgi türüdür.

İşte fizik nesnelere bizim için aynı zamanda bu tür bilgiler, yani birtakım değerler açısından mevcuttur. Bir bakıma insan, fizik nesnelere dünyasında değil, değerler dünyasında yaşar.

Kısaca ifade etmek gerekirse, bir fizik nesne hakkındaki bilgilerimiz birbirinden farklı nitelikte olabilir ve birbirinden farklı yöntemlerle elde edilebilir. Bu farklı türden bilgiler, doğada hazır olarak bulduğumuz varlıkların sadece kavranılması için değil, herhangi bir nesnenin insan eliyle üretilebilmesinde de kullanılabilir. Nitekim bir kalem, otomobil, giyim eşyası, sanat eseri, mimari bir yapı, yani insan elinden çıkma her türlü nesnenin üretilmesinde de hem bilimsel ve teknik bilgilere hem de güzel, faydalı gibi çeşitli değerlerin bilgisine ihtiyaç vardır.

Fakat hangi tür nesne ve onun bilgisi söz konusu olursa olsun, renklere ilişkin bilgilerimizin kendilerine özgü ve ayrıcalıklı bir yeri olduğunu söylemek mümkündür.

Çünkü her şeyden önce fizik dünyayı görerek tanırız; bu sebeple de fizik nesnelere hakkında (duyu organlarımız aracılığıyla elde) edebileceğimiz bilgiler arasında görmenin bir önceliği vardır. Dolayısıyla beş duyumuzla elde edebileceğimiz bilgiler içinde görme ayrıcalıklı bir yer tutar.

Görme duyumunu ile algıladığımız bir fizik nesne öncelikle bir renk ve form demektir. Görerek tanıdığımız fizik bir nesneyi karakterize eden özellik, onun rengi ve formudur. Her fizik nesne, önce o nesneden aldığımız renklerin ve formun (yani biçimin) bir toplamı demektir. Bir dili öğrenme süreci içinde, başta görme duyumuz aracılığıyla algıladığımız nesnelere verdiğimiz (kalem, bilgisayar, ağaç, ev gibi) adlar aslında bir nesnenin hem kendine özgü formuna, hem de duyu verilerinin toplamına işaret eder.

Dolayısıyla kalem, ağaç, insan gibi tek tek fizik nesnelere, bizim için önce (o nesneyi karakterize eden) belli bir form ve başta görme duyumunu oluşturan renkler olmak üzere çeşitli duyumlardan ibarettir. Bir zenci bir beyazdan, beyaz bir gül kırmızı gülden, bir altın gümüşten kendine özgü rengiyle ayırt edilir. Bu nesnelere aynı zamanda hem kendi içlerinde hem de diğer nesnelere, sahip oldukları form olarak da farklıdır: Nitekim gördüğümüz bir nesneye mesela ağaç dememiz, o nesnenin algıladığımız bizim için bilinen formu gereğidir.

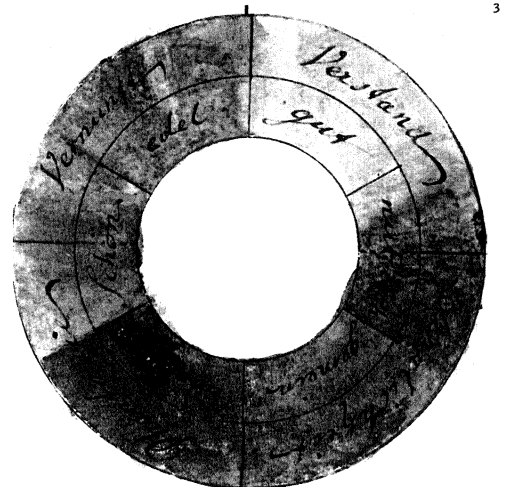
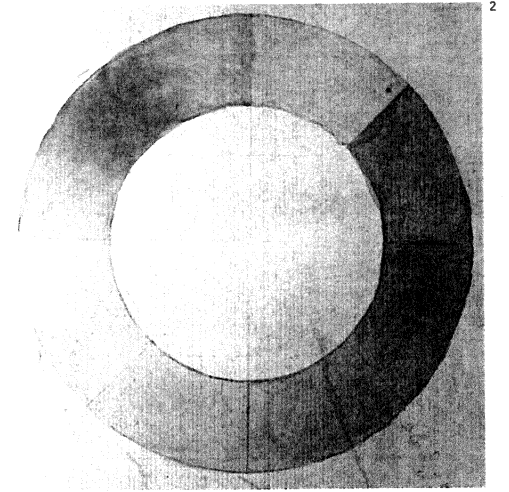
Fizik nesnelere için söylenen bu özellikleri

şehirlere de uygulayabiliriz. Gerçi bir şehirden tek bir nesne gibi söz etmenin birtakım güçlükleri olabilir. Çünkü şehirler boyutları itibarıyla algı sınırlarımızı zorlarlar. Ayrıca şehirler, bir yönüyle, bizim için öncelikle ilişkili olduğumuz tek tek parçalardan ibarettir. Bu parçalar, binadır, yoldur, parktır, trafiktir veya benzeri elemanlardır. Fakat bu gibi elemanları, şehrin kendisini değil de bireylerin şehirle olan iletişimlerini karakterize etmeye yarayan özellikler olarak düşünmek herhalde daha uygun olur. Nitekim işi gereği gün boyu dışarıda olan bir kişi için o şehir, öncelikle trafiği açısından bir anlam ifade eder. Dolayısıyla şehirler, bir yönleriyle, içinde yaşadığımız ve dolayısıyla etkileşim içinde olduğumuz özellikleriyle birey için ön plana çıkar; fakat öte yandan şehirler de bir bütün olarak, tıpkı ağaç, insan, kalem gibi tek bir nesnedir; ve tıpkı bu nesnelere gibi şehirlerin de renkleri ve formları açısından tanımlanmaları gerekir. Bir şehrin yer aldığı enlem ve boylam ve coğrafi bölgenin özellikleri, o şehrin rengini tayin eden ana etkidir. Diğer bir ifadeyle, bir su kenarında bulunan sıcak bir bölgenin nem ortalaması, kuru ve nemden yoksun bir ovaya göre herhangi bir nesneyi farklı algılamamıza sebep olabilir. İkincisinde daha açık, konturları daha net olarak algılanabilen objeler, ilk şartlarda yer alan objelere göre farklı bir izlenim verebilir. Farklı bölgelerde yetişen bitkilerin türleri daha değişik olacak, ayrıca aynı tür bitkiler renk, şekil, boyut açısından da farklılık gösterecektir. Bu farklılık da yine o bölgenin kendine görünümünü, yani kendine özgü rengini belirleyecektir. Şüphesiz çeşitli ve bol miktarda bitkilerin bulunduğu bir bölgede yeşil rengi bir referans teşkil eder; tıpkı bir nesnenin beyaz ışık altında kırmızı ışıktan farklı görünmesi gibi, bu hakim renk diğer nesnelere görünüşlerini de etkiler. Ayrıca renkler, arkalarındaki fona göre farklı bir izlenim verirler. Rutubetli bir ortamda yetişen bitkilerin yeşil tonunun kiremit kırmızısı ile olan bileşimi, İstanbul'un belirli bölgelerinde hemen dikkati çeker. Renklerin insan psikolojisi üzerinde bazı etkileri olduğunu bugün bilmekteyiz. Mekanlar kullanım amaçlarına bağlı olarak boyanmakta, reklam filmlerinde renkler psikolojik etkileri dikkate alınarak seçilmektedir. Renklerin ve formun psikolojik açıdan önemi olmasaydı, hiç kimse ne kilosuna dikkat eder ne de saçını boyatırdı. Bu psikolojik etkiyi şehirler için de düşünebiliriz. Yani şehirleri de bir

bütün olarak, herhangi bir fiziksel objeye gibi düşünüp rengi ve formu açısından dikkate alabiliriz.

Yukarıda da işaret edildiği gibi, her fizik nesne öncelikle bir renk ve formdur. Şehir söz konusu olduğunda 'form' kavramı yerine mekan kavramını kullanabiliriz. Bir fizik nesnenin, mesela bir kalemin formu, bu nesnenin mekanını belirleyen geometrik şeklidir. Bu şekil ise ince uzun silindirik şeklindeki görünüştür. Bu durumda bir şehrin mekanı, en çok ufuk çizgisinde kadar gidebilen ve o şehri sınırlayan derinlik algısı olacaktır. Bu derinlik algısı içinde öncelikle gökyüzünün oluşturduğu panorama ve bu panorama içinde de eğer varsa tepeler ve deniz ile binaların biçimlediği görünüm yer alır. İşte belirli bir panorama içinde görünümü oluşturan çeşitli elemanlar, o şehrin mekanını biçimler.

Mekanın kendisi şüphesiz geometrik bir form değildir; tersine mekanı biçimleyen, mekanı doldurup ortaya çıkaran nesnenin (veya nesnelere) kendisi bir geometrik forma sahiptir. Bir odanın mekanı, odanın duvarlarının biçimlediği geometrik şekil; bir binanın mekanı, dış cephesinin geometrik biçimidir.

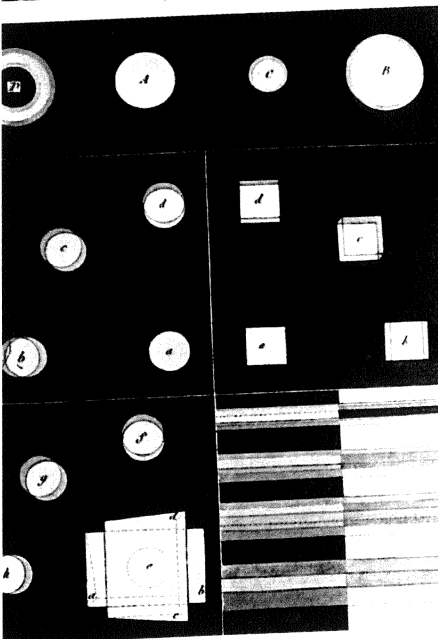
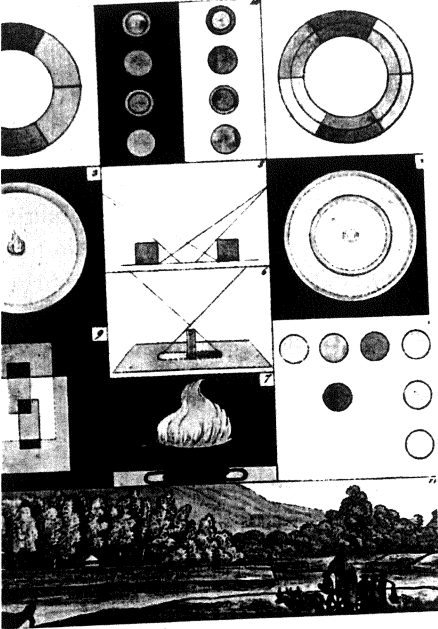
İşte bu anlamda mekanın üzerimizde psikolojik bir etkisi vardır. Mesela bir caminin veya bir kilisenin iç mekanı, hemen yanı başımızda bulunan büyük bir kayanın sahip olduğu hacmin mekanı, bir Osmanlı evinin avlusunun mekanı bizde farklı duygular uyandırır. Nasıl her fizik nesnenin kendine özgü mekanı varsa, bir şehri karakterize eden kendine özgü bir mekanından ve bu mekanın psikolojik etkisinden de söz edebiliriz. Çünkü bazı şehirler dar ve boğucu bir mekana, bazıları geniş ve ferahlık veren, yani derinliği olan bir mekana sahip olabilir. Bu mekanın algılanmasında ve yaptığı etkide de yine renklerden söz edilebilir. Çünkü özellikle şehirler söz konusu olduğunda renkler, bu mekanı sadece dolduran değil, onları biçimleyen elemanlar olabilir.

Bir evin, ağacın yani herhangi bir fizik nesnenin mekanı, o nesnenin fiziksel sınırlarıdır. Dolayısıyla bir nesnenin geometrik formu o nesnenin fizik mekanını biçimlerken, renkler bu mekanı doldururlar. Şehirler söz konusu olduğunda bu mekanın sınırı, ufuk çizgisi olacaktır. Şehirlerin mekanını biçimleyen, yani hem ufuk çizgisini belirleyen hem de bu mekanı dolduran elemanlar renklerdir. Çünkü ufuk çizgisi mesela gökyüzü ve denizin veya dağların kesiştiği yer, farklı renkler tarafından, yani denizin mavisi ile gökyüzünün mavisi, veya gökyüzünün mavisi ile dağların griliği tarafından tayin edilir. Ufuk çizgisi ile onu algılayan kişi arasında kalan mesafe de, büyük ölçüde atmosferik şartlar tarafından belirlenen renkler tarafından doldurulup anlamlandırılır. Bu durumda şehirler tek tek özelliklerini oluşturan binalar, trafik durumu, parklar, yollar açısından değil de bir bütün olarak düşünüldüğünde, sahip olduğu mekan açısından tanımlanabilir. Bu mekan yani bir bütün olarak bir şehrin üzerimizdeki psikolojik etkisinden söz edilebilir; bu etki ise renkler tarafından biçimlenen ve karakterize edilen mekanın özellikleri dikkate alınarak açıklanabilir. Gezip gördüğümüz bir şehrin hafızamızda bıraktığı izlenim, bizde bıraktığı mekan algısı, yani bu mekanı biçimleyen karakterlerin toplamıdır. Bu mekan algısı aynı zamanda, bir şehrin yukarıda işaret edilen iyi, güzel gibi çeşitli değerler açısından nitelendirilmesini sağlayan etkendir.

Bu hususu görme ve algı arasındaki ilişki açısından da ele almak mümkündür. Görme, hem fiziksel hem de fizyolojik bir

hadisedir. Yani ışığın göz merceği üzerinde yaptığı etkinin sınırlarıyla -elektriksel ve kimyasal işlemler aracılığıyla- beyne ulaşmasıdır. Bu olayın, fizyoloji, nöroloji gibi bilimlerin konusunu teşkil ettiğini biliyoruz. Algı ise, bu etkilerin beyin tarafından anlamlandırılmasıdır. Dolayısıyla bir fizik objeyi kavramamız veya tanımamız aslında beynimizin bu objeye anlam vermesi sayesinde gerçekleşir. Burada da yine fizyoloji, nöroloji, psikoloji gibi farklı disiplinleri ilgilendiren bir süreçten sözedilebilir. Fakat öte yandan bu anlam verme işlemi, aynı zamanda bireysel ve toplumsal, kültürel değerlerin de işe karışmasıyla gerçekleşir. Nitekim, yukarıda da işaret edildiği gibi, her fizik nesne bizim için birtakım değerler ile yüklüdür. Bütün bunların dışında, çeşitli süreçlere bağlı olartak ortaya çıkan bilginin kendisi dikkate alınmak istenirse, bu durumda felsefi birtakım yorumları da hesaba katmak gerekecektir.

Felsefi yön dikkate alındığında ve fizik nesnelerin formundan söz edildiğinde şüphesiz ilk akla gelmesi gereken düşünür Platon ve Platon'un idealar öğretisidir. Şüphesiz Platon'un bu öğretisi, felsefenin en çok gündeminde kalabilmiş problemlerden birisidir. Hiçbir ayrıntıya girmeden böylesine yüklü bir öğretilerde bizi ilgilendirebilecek yön, 'form'un Platon tarafından bir idea olarak düşünülmüş olmasıdır. Nitekim 'idea' kavramı sözlük karşılığı olarak, görünüş, biçim, form anlamına gelmektedir. Yani Platon "herşey ideadan ibarettir" demekle, birçok felsefi yorumlar dışında bir de "herşey görünüşten, formdan, biçimden ibarettir" şeklinde bir yargı ileri sürmüş olmaktadır. Her görünüş ise sonuçta bir geometrik biçimdir. Üçgen, daire, dörtgen gibi çeşitli geometrik biçimlerin asıl mevcut oldukları yer, Platon'a göre idealar dünyasıdır. İnsan bu idealar dünyasını kavramak suretiyle, yani bir bakıma üçgen, daire, kare gibi geometrik şekilleri tanımak suretiyle fizik nesnelere, yani onların formunu algılamış olur. Bu hususun, günümüz bilimlerindeki ilerlemeler rağmen, felsefi bir problem olarak gündemde kalabildiğini biliyoruz. Felsefi yönden bakıldığında algı konusunda diğer bir referans noktası I. Kant'ın felsefi sistemidir. Yine hiçbir ayrıntıya girmeden söylemek gerekirse, Kant'a göre fizik dünyadan söz etmek istenildiğinde, 'numen' ve 'fenomen' ayrımının yapılması gerekir. Diğer bir deyişle, Kant'a göre Numen ve Fenomen

1. Renk kuramı için
.. Tablo (1810), bu tablo
Goethe'nin en önemli
araştırma sonuçlarının bir
derlemesini
oluşturmaktadır.

5. Renk kuramı için
2. Tablo, renk oluşumu
için kırılmalar.

6. Renk kuramı için
3. Tablo.

dünyası olmak üzere iki ayrı realiteden söz edilmelidir. Numen dünyası, dışımızdaki objektif dünyaya, yani retinanın üzerinde renkler, ışık ve form olarak iz bırakan dünyaya işaret eder. Bu dünya çeşitli bilimlerin konusunu oluşturur. Fenomen dünyası ise, bilincimiz veya yaşantımız ile kavradığımız dünyadır. Yani, retina üzerindeki izlerin beynimizde yeniden tasarlanması, inşa edilmesi ile oluşan bir dünyadır. Numen dünyası ancak fenomenler dünyası aracılığıyla, yani beynimizde olup biten süreçler sonunda kavranıp anlaşılabilir, -yani yukarıda kullanılan deyişle- algılanabilir. Bilinç, algı ve görme hadisesine bağlı olarak fizik dünyanın nasıl anlamlandırıldığı, sadece günümüz psikolojinin değil, yapay zeka çalışmalarının ve felsefenin' de ilgi alanı içine girdiğini biliyoruz.

Konumuzla ilgisi açısından bakarsak Kant felsefesinde diğer önemli husus, fizik dünyanın, yani numenler dünyasının kavranılmasının birtakım kategoriler yardımıyla gerçekleşmesidir. Diğer bir ifadeyle fenomenal dünya ancak birtakım kategoriler yardımıyla inşa edilebilir. Bunlar 'zaman' ve 'mekan' kategorisidir. Zaman ve mekan birer apriori form olarak zihnimizde zaten vardır. Kant'ın, mekannın apriori olarak kavranılmasında Öklid geometrisini temele aldığını biliyoruz. Fakat bugün, Kant döneminden farklı olarak, Öklid-dışı geometrilerin kurulduğunu da biliyoruz. Bu husus özellikle Viyana Çevresi filozofları - Pozitivizm, Mantıkçı Ampirizm, Mantıkçı Pozitivizm gibi isimler altında tanınan felsefi görüş⁴- tarafından yoğun bir şekilde eleştirilmiştir. Fakat buna karşılık, başlangıçta düşünülen aksine, Kant'ın görüşlerinin Pozitivizm'in tezleriyle bağdaştırmak mümkündür⁵. Dikkat edilirse Kant'ın mekan ile ilgili görüşleri yukarıda işaret ettiğimiz 'mekan algısı' konusunu yakından ilgilendirmektedir. Bu konu aynı zamanda günümüzde psikolojinin, fizik ve geometrinin de ilgi alanı içine girmektedir. Şüphesiz bilimsel bir araştırma konusuna felsefi bir yaklaşımla bir çözüm getirilmesi söz konusu değildir. Fakat öte yandan herhangi bir problem, bir veya birkaç bilimin konusu içine girmekle beraber, felsefi yönden ele alınamayacak özelliklere de sahip olabilir. Çünkü bir problemin konusu, insan için en azından birtakım 'değer'ler açısından ilgi odağı durumunda bulunabilir. Böyle bir durumda ise çeşitli bilimlerle felsefe arasında, tam anlamıyla bir etkileşim söz konusu olacaktır. 'Mekan

algısı', sadece çeşitli bilimlerin değil, felsefenin de konusu içine girebilen tipik bir problemidir.

Her türlü gözlemin kendine eşlik eden bir bilgi, daha genel bir ifadeyle bir teori tarafından anlamlandırıldığını söyleyebiliriz. Bir gözlemin ve gözlemi takip eden sürecin aydınlatılması bilimsel bir problem olduğu kadar, bilginin ve gözlemin kendisi de aynı zamanda bir felsefi problem durumundadır. Aynı şekilde gözlem konusu durumundaki nesnenin özellikleri de yine bilimlerin ve felsefenin ilgi alanı içine girmektedir. Algılanan her fizik nesne, bir mekan içinde kavranır. Eğer Kant'ın terminolojisi ile ifade edersek, fizik nesnelere bir apriori form çerçevesinde anlamlandırılır. Bu a priori form ise Euklides uzayı tarafından temsil edilir. Fakat bugün Euklides geometrisinin tek olmadığını biliyoruz. Dolayısıyla, eğer bir apriori form söz konusu ise bunun zorunlu olarak Euklides uzayı olması gerekmemektedir. Diğer bir ifadeyle, bir objeyi birtakım perspektif kuralları çerçevesinde resmederiz. İşte bu kuralların Euklides geometrisine uygun olması hiç de gerekli değildir. Bu konuda tipik bir örnek, Van Gogh'un tablolarıdır. Van Gogh, bilinçli olarak, Euklides geometrisinin içerdiği özelliklere uygun bir mekan anlayışı yerine, Euklides-dışı geometrilere uygun bir perspektif çerçevesinde tablolar yapmıştır⁶. Ayrıca fizik realitenin retina üzerindeki izdüşümünün hiç de Euklides geometrisine uygun olmadığı, aklımızın bu verileri alışkanlıklar, eğitim ve kültürel etkiler dolayısıyla bu geometriye uygun hale getirdiği bilinmektedir. Bu durumda herhangi bir fizik nesne, pekala Van Gogh'un bazı tablolarında olduğu gibi Euklides-dışı bir geometrinin verilerine uygun olarak, sözgelimi bir küre üzerine aplike edilmiş bir şekilde resmedilebilir; veya bu tarzda bir mimari yapı inşa edilebilir. Bir şehrin algılanması da aynı ilkeler çerçevesinde yorumlanabilir. Hatta böyle bir tasavvur fizik realiteye daha da uygun olabilir. Çünkü ufuk, aslında bir çizgi olarak değil bir yay şeklinde algılanmış olarak tasarlanabilir. Böyle bir tasarımda renkler, asıl belirleyici öğeler olacaktır. Zira ufuk, mesela bir kalemin formunu oluşturan çerçeve (kontur) gibi algılanmamaktadır. Dolayısıyla bir kalemin çerçevesinin, üzerinde durduğu masadan ayıran mekan sayesinde algılanmasına karşılık, ufuk tamamen farklı renkler sayesinde algılanmaktadır.

Diğer bir deyişle algı, bilincimizin retina üzerine düşen duyu verilerine anlam vermesi sayesinde gerçekleşmektedir. Bilincimiz ise sadece mekan tasavvuru ve eğitim gibi gibi etkenlerle değil, iyi, güzel, faydalı gibi değerlerle birlikte fizik nesnelere kavramaktadır. Dolayısıyla bir şehir, belki de şehrin asıl kendisi, bizde oluşturduğu mekan duygusunu biçimleyen elemanlardır. Bu elemanlar, başta renkler olmak üzere, şehrin binalardan ve diğer elemanlardan oluşan silüetidir. Bu elemanlara bir de o şehir hakkındaki tarihi bilgileri ilave etmek gerekir. Sonuçta bilincimiz, bütün bu gibi elemanları kullanarak duyumlara anlam verir. Çünkü hiçbir duyum, kendisine eşlik eden bir bilgi, diğer bir ifadeyle bu bilgiyi oluşturan bilinç olmadan bir anlam taşımamaktadır. Bilincimiz zenginleştikçe daha derini görme olanağı kazanabiliriz; bilincimizin özelliklerini gerek bilimsel veriler yardımıyla gerek felsefi bakış açısıyla zenginleştirebildikçe de yeni bir mimari eser ve bir şehir inşa edebiliriz. ■

Prof. Dr. Şafak Ural, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü.

Notlar:

- 1 Arthur Zajonc, *Catching the Light*, Oxford, 1993, s.193.
- 2 a.g.e., s.194.
- 3 E. Lucius, Ş. Ural, (ed.), *Artificial Intelligence, Language and Thought / Künstliche Intelligenz, Sprache und Denken Yapay Zeka, Dil ve Düşünce*, ISIS, 1999.
- 4 Ş. Ural, *Pozitivizm*, Remzi Kitabevi, 1985.
- 5 M. Friedman, *Reconsidering Logical Positivism*, Cambridge U.P. 1999.
- 6 P.A. Heelan, *Space Perception and the Philosophy of Science*, U. of California Press, 1983.

